

Gravvers

August F. Schmidt.

I ældre Tid var det kun Adel, Gejstlighed og velhavende Borgere, der havde Råd til at anbringe uforgængelige Mindesmærker paa afdødes Grave. De fleste Gravsten, fra 16-1700 Tallet, var store, rektangulære og kunde dække en Grav helt. Paa disse Gravmæler var tiest en lang og svulstig Indskrift, hvori den afdøde lovprises i Tidens overpyntede Stil. Mange af de gamle Gravskrifter findes udgivet i *Erik Pontoppidans Værk: Marmora Danica* I-II (1741), hvorfra vi skal stifte Bekendtskab med tre Gravvers.

»Her hviler Dyden selv, som var sit Huuses Ære,
Sin Mands Fornøjelse, af alle holdt i Agt,
Hun holdt sit Ypperste Guds sande Frygt at være,
Thi har i Hendes Deel GUD Ærens Krone lagt.«

Disse fire Linjer er »sørgelig forfattet af C. Sehestedt« og er indhugget i Mindestenen over højædle og velbyrdige Frue Birgitte Gierstorph, Hans Excellence Iver Rosenkrantz Frue, død 32 Aar gammel, begravet 26. April 1719 i Sct. Nicolai Kirke i København.

Herefter kommer dette Gravvers:

En troe forstandig Kongens Mand
I denne Kiste findes,
Hvis Savn og Tab det heele Land
Skal vel i Længden mindes.
Thi Guds frygt, Dyd og Helte-Mood,
Og hvad man meer kan sige,
Det var Hr. Scmitz Ryegroed:
Vi finde faa hans Lige«

Det er føjet til en Prosalovprisning af Baron Georg von Scmitz, indvandret fra Ungarn, født 1686 af højadelige Forældre og død i Skanderborg 11. Marts 1732. Denne adelige Krieger, som kun blev 46 Aar, nød i sin Samtid, ifølge Indskriften i »Marmora Danica« II, 179, stor Anseelse og Yndest, saa det er let forstaaeligt, hans pårørende har fået en antagelig lokal Digter til at udforme et Ærevers til hans fortsatte Amindelse.

I det følgende skal vi stifte Bekendtskab med et todelt Gravvers, der i Rytme, Rim og Indhold er af mere Ynde end de to foran meddelte Mindevers på Gravmæler:

»Kom! kast af din Jorde-Dragt,
Drag dig i dit Hvile-Klæde,
Tag blant os dit Engle-Sæde,
Hold med os din Engle-Vagt.

Derfor skal Marselis staae
Uden Død i Folke-Minde,
Orme kand der intet vinde,
Før skal Verden slet forgaae.«

Disse Linjer er udhuggede til Minde om Constantin Marselis, født 24. Oktober 1641 og død 16. Juni 1699 paa Constantinsborg ved Aarhus. Han var Ejer af dette Gods og blev 6. April 1670 gift med Sophie Elisabeth Charisius (født 8/10 1647), der overlevede sin Ægtefælle til 21. Maj 1706.

I Hageded Kirke Nord for Holbæk findes i Koret en Kisteplade af Bly med Indskrift over Fru *Charlotte Seidelin* (1685-1744), der i 1734 blev gift med Hans Seidelin til Hagededgård. Indskriften over hende slutter med disse Linjer:

»Far vel! Afdøde Siæl, her ligger Du i giemme,
end til Dit Støv af Jord til Ære reyser Sig,
De Efterlevende Dig aldrig kand forglemme
Opmundtres ved Din Dyd paa Vey til Himmerig
Din Høy bedrøvet Mand haer Tabt sin

Jordisk Krone,
Familien sin Fryd, Den Fattige sin haand,
Kort sagt i Livet var Du Een Prisiværdig Kone,
Derfor begrædes det saa hastigt løste Baand.«

I Aversø Kirke i Sydsjælland findes en tarvelig Ligsten over Præsten *Søren Rasmussen Lund* (1641-1690). Den ret lange Gravindskrift over ham slutter med dette Vers:

»Her var jeg Præst, men hvad jeg led,
Gud bedst det monne kiende.
Dog Jesus nu paa min Fortræd
Har gjort en salig Ende.«

Under Restaureringsarbejder i *Viborg Domkirke* ved Juletid 1954 traf man under Kortrappen på et Gravsted for Landsdommer Frederik Lælius og hans Familie. Lælius døde 1702. På en Gravsten læses følgende:

»Omkast ej vores sidste Hvilesied
fordi vi ere døde,
men lad os hvile her i Fred,
til vi Dommen møde.«

Denne Bøn opfyldes ikke, Gravpladsen vil blive ryddet.

Endelig skal vi fra 1700-Tallet også gøres bekendt med Verset over Herr Christian von Wilcken, den »højtbetroede Obrister af Infanteriet«, — »en Mand hvis Legeme maatte bukke før Tiden den 22. Aug. 1759, men hvis Dyds og Fromheds Minde langt overstiger den«.

»Kortsagt min Læser vil du kiende Wilckens Dyder
Saa viid at hvad som mest en Helt og Borger pryder
var Mandens Character sand Kiærlighed til Gud
for Kongen Nidkiærlighed det var hans store Bud.

(fortsættes)

Gravvers

August F. Schmidt

(fortsat fra side 76).

I *Hans de Hoffmans* værk: „Fundationer“ I—XI (1755—1780) findes et stort antal gravvers offentliggjort. De er i tidens stil og afviger ikke væsentligt fra Marmor Danicas indskrifter. Dog er der i flere et vist fynd, hvilket øger fornøjelsen ved at læse dem.

„Gak Læser! nu lad denne Steen ved dette dig
Forstyrre ej de Dødes Been, forvend ey Kirkens
anmode,
Gode.“

Disse to ganske gode linier er sat til minde om byfoged i *Hobro*, Lars Christensen Skipper og hustru, der i 1699 gav altertavlen til *Hobro* kirke. Byfogdens eftermand i ægteskabet, Matthias Pedersen Hamborg, lod 1703 altertavlen staffere. Yderligere gav de en lysekroner, samt til deres begravelses vedligeholdelse og 6 Kirke-Toft-agre.

I *Mariager* kirke var denne indskrift over købmand Jens Lund og hustru:

„See, da vor Hvile-Sted og sidste Legems Bolig,
See her vor beste Roe fra Verdens Uroe rolig,
Her Hustrue, Born og jeg fra Verden takker af,
Her er vor Afkom og i denne Kirke-Grav.“

Købmand Lund gav 1730 til kirken 40 rigsdaler, for hvilket beløb kirken skulle holde begravelsesstedet vedlige. Verset over købmandsfamilien er ikke ilde affattet.

Endnu en gravskrift fra *Mariager* kirke skal vi stifte bekendtskab med:

„Spør du, min læser: hvad er inden disse
Døre?
Du kand dig best derom med denne Steen
raadføre:
Her over Navn og Stand du læs, men deres Been
Forinden hviler sig, det viser denne Steen.“

Den er rejst over kgl. Majestæts Byfoget i *Hobro* Christen Hastrup og hustru Maren Andersdatter Skipper.

I *Nebel* kirke (Horsenseggen) findes nedenfor choret en muret grav med denne inskription:

„I Guds Skiød nu Sielen æres,
Kroppen her kuns skal fortæres.“

Stenen er lagt til minde om cancelli-assessor Heinrich Mule til *Serrislevgård*, født 8. februar 1683, død 6. juni 1742.

Fru Henrica Sophia Bille (1670—1731), der er henflyet til *Horne* kirke (Fyn), har på sin ligkiste disse linier:

„Om nogen træder frem, og Kisten vil beskue,
Han maa da vide, at en god og dydig Frue
Er her til Hvile lagt, som venter at staa op
Paa HERrens store Dag, med en forklaret Krop.“

Neden under teksten, der oplyser om den hensovede, kommer så disse linier:

„Far, salig Frue, vel fra Verdens Sorg og Møye,
Du hviler her saa sødt, naar Gud, vil sammen
føye
Dit Legem med sin Siæl, vi haabe vil da med dig
at sees og samles i det søde Himmerig.“

Nogenlunde i samme stil er ligkisteindskrifter (også i *Horne* kirke) over kaptajn Henrich Brahe til *Engelsholm* og *Hvedholm*:

„Dit Legem, som her bar Forkrænkeligheds
Klæde,
Skal uforkrænket indgaa, til Lammets store
Glæde,
Den dyrebare Siæl, med Himmel-Lyd og Klang,
Har alt istemt for Gud, en hellig Engle Sang.“

Den brave Henrich Brahe levede i tiden 1670—1725.

Preben Brahe til *Engelsholm* (1627—1708), der også blev henflyet til *Horne* kirke, fik denne pompøse indskrift på sin ligkiste:

„Højædel udaf Byrd, ved Dyd Gud Siele-knyttet,
Den Salig Herre var til Engle-Himlen flyttet,
Her fra sit *Engelsholm* blev Paaske-Lammets
Giest,
I Himmel-Fryd og Roe der holder Paaske-Fest.“

Jacob Seefeld til *Visborggård* i *Sydhimmerland* (død 1599) blev hensat i *Visborg* kirke. På hans gravminde læses disse linier:

„Du som paa min Contrafei monne see,
Forundre Dig ikke at jeg er leed,
Saa skion som du, var jeg i Live,
Ligesom jeg er, skal Du blive.“

Med disse to sidste mesterlige linier skal vi forlade den ældre tid og overgive os til betragtningen af nogle gravindskrifter fra forrige århundrede.

Det kan da have sin interesse at besøge *Kasted* kirkegård tæt nordvestlig for *Århus*, idet man dér straks vil kunne glæde sig over synet af et stort gravmonument af sandsten med smukke og ejendommelige marmorrelieffer over godsejer An-

cher Jørgen Secher og hustru Anna Marie Mørch Secher til Kærbygård.

På stenens forside er følgende indskrift:

„Venskab og Kierlighed.

Som Vidne om min Tak og evig Kiærlighed
Det Mindetegn her staaer skal Efterslægten sige:
Han som det reise lod var i Lyksalighed
I huuslig Held og Fryd den sieldne lykkelige.
Men ak den Fryd forsvandt thi Livet er en Drøm
Erindringen er sød men dog af Veemod øm.

Dette helliges

Den uforglemmelige Kone

Madame Anna Maria Mørch Secher

Efter 29 Aars 2 Maaneders 14 Dages kierligste
Ægteskab
som Døden opløste den 5 December 1799. Af
hendes evig trofaste Ancher Jørgen Secher.“

Efter faderens død har ægteparrets efterlevende børn (på bagsiden, mod vest) tilføjet:

„Hun mig forlod som skabte al min Glæde
Min Lykkes Soel min Fryd mit alt
Jeg ene stod for Tabet at begræde
For Sorgen segnende ieg faldt
Min Siel er nu hos Gud og mine matte Been
Sødt hvile i min Grav ved denne Bauta Steen

Til

taknemmelig Erindring

om

en elsket Fader Hr Ancher Jørgen Secher

som døde den 3die April 1803

Af

hans

6 Sønner og 2 Døttre.“

Ancker Jørgen Secher ($\frac{2}{2}$ 1742— $\frac{3}{4}$ 1803) var gift med Anna Marie Mørch Secher ($\frac{14}{10}$ 1750— $\frac{5}{12}$ 1799). Ægteparret ejede herregården *Kærbygård*, beliggende tæt nord for Kasted by.

Mindesmærket over det gamle godsejerpar på Kasted kirkegård er udført af billedhuggeren *Nicolai Dajon* (1748—1823). Det er et af de få værker af denne kunstner, der findes i vort land. Alene dette gravmæles ærværdige alder gør det fængslende. Før slutningen af 1700-tallet kendes kun ganske få gravudsmykninger på kirkegårde. Dels havde man siden middelalderen ønsket at blive gravsat inde i kirkerne, dels er kunstneriske udsmykninger fra tiden før Dajon og hans samtidige gået til grunde.

Vi vender os nu til de mere jævne og korte gravvers, som man kan have held til at finde på danske landsbykirkegårde, hvor der hist og her er bevaret gravmæler af *smedejern*, de fleste fra forrige århundrede, hvorpå det er muligt endnu at læse vers, der så mindeligt får os til at

tænke på de jordfæstede, til hvis lejested de efterlevende sendte deres bedrøvede og taknemmelige tanker.

På *Asminderød* kirkegård i Nordsjælland er et smedejernsgravmæle, hvorpå er denne indskrift:

„Hvo er lyksalig — Hvo er rig?
Den, som har nok! svarer Verden mig.
Men jeg mener den riig at være,
Hvem Gud ei gav: at begjære.“

I dette vers findes de samme tanker, som filosoffen *F. C. Sibbern* i „*Gabrielis Breve*“ så værdifuldt har udtalt sig om i sine betragtninger over livsværdierne: „Thi det er mit gamle Ord: jo mindre Begjær, jo mere sand Nydelse og Qvægelse. Attraa og Ønske maa endda gjærne være, kun ikke heftig, kun ingen Begjæring, ikke maa man være opsat paa Dette eller Hiint, ikke hidsig paa at faae det, ikke saa' stemt, at man føler sig indeklemt, ja utilfreds og gnaven, naar man ei faaer Luft i sin Begjærings Tilfredsstillelse.“

Det er kønt nok at tænke på, at en jævn gravskrift på en ukendt almuemands grav kan lede tankerne hen på et af dansk åndslivs rigeste og bedste værker.

På *Dåstrup* kirkegård ved Køge er rejst et gravmæle med denne indskrift:

„Anders Johansen
1 Regiment 5 Compagnie
Fra Krigens vilde Baune
Du kom med Qval og møie
Til dine Forældre dog tilsidst.
Et heelt Aar var dit Liv
Til Døden endte al din nød
Men Herren skænke dig sin Fred
I Himlen vist til Evig Tid.“

Gravmælet (fra 1865) erindrers stadig om den sjællandske soldat, der gav sit liv i kampen for fædrelandet.

På *Vemmelev* kirkegård ved Korsør fandtes et smedejernsgravminde over gårdmand i Lille Valby: Søren Hendriksen (1789—1875), hvorefter der kan læses disse linier på gravmælet:

„Naar sent paa Livets Aften kommer
I Jesu Tro en salig Død. Da holder
Sjælen evig Sommer og hviler i sin
Jesu Skiød. Ei Suk ei Graad forstyrre
over den Frelste som Guds
Ansigt seer.“

Af hensyn til pladsen på gravpladen går linierne ud i eet, men alligevel kan man

jo let finde rimene. Gravmindet opbevares nu i Dansk Folkemuseum.

På *Glud* kirkegård Syd for Horsens fjord fandtes et smedejernsminde (nu i Glud museum) over Jens Thomsen, født i Stenderup 12. dec. 1819, død på Nørby mark 26. april 1863. På bagsiden af indskriftspladen står:

„Skjønt du gik bort, vi ej skal glemme,
Hvad du for os i Livet var.
Nu er du hos din Frelser hjemme
Har glemt hvad Møje her du bar.
Farvel, Hvil sødt i Jesu Navn,
Vi sees igjen i Himlens Havn.“

De anførte vers fra smedejernsgravmæler er hentede fra *Aage Jørgensens* og *Poul Halkjær Kristensens* værdifulde bog: „Danske Gravminder af Smedejern“ (1951), hvori man får så meget at vide om det emne, der beskæftiger os her.

I 1922 optegnede jeg følgende to gravvers på *Skanderup* kirkegård ved Kolding:

„Trofaste Hustru, kjærlige Veninde,
ømmeste Moder, Søster huld og tro,
du gik som prøvet og som tro Christinde
intil din Frelseres Himmelbo.“ (Død 1864).

„Bag Gravens Mulm boer Lys og Fred,
naar her er saet i Kjerlighed,
det Hustru, Moder, gjorde du,
i Jesu Favn Du hviler nu.“

☆

Enkelte gravvers har, uden at det var tiltænkt, fået et let humoristisk indhold. På *Marstal* kirkegård findes således dette vers:

„Her hviler Christen Hansen
til Ankers med sin Kone,
han letter ikke, før
han kommer for Guds Trone.“

På *Manø* kirkegård har været denne sømandsindskrift:

„Jeg gaar i glade Tanker,
thi jeg er Jesu Lem,
jeg letter glad mit Anker
og sejler trøstigt hjem.“

Redaktør *Helge Christensen* har i en værdifuld artikel i *Berlingske Tidende* 3/4 1955 samlet en del gravskrifter, hvoraf de fleste også er humoristiske af indhold, bl. a. denne (fra *Århus*), der lover advancement for den afdøde hinsides:

„Herunder hviler Vagtmester Stær
for Gud og Konge han svang sit Sværd,
for Dødens Haand han monne segn',
i Himmerig han vorde skal Captain.“

På *Vamdrup* kirkegård fandtes i sin tid en gravsten med dette vers, der dog ikke skal udtrykke kritik for datidens lægekunst eller af kærlig omsorgs fraværelse:

„Vor Kærlighed og Lægens Kunst
hjalp dig kun lidt desværre,
og al vor Møje var omsonst,
du gik dog til Vor Herre.“

Ligstenen over sognepræst Eiler Gad i *Terslev*, død 6. Marts 1675, 71 år, har denne indskrift, hvori der jongleres noget med den afdøde gejstliges navn:

„Hær Eiler Gad ey længer gad
her Kedars Møye døde,
ved Døden Gad han derfor glad
i Herren lugte [lukte] Øye.“

På en kirkegård i *Viborg stift* fandtes denne virkningsfulde gravskrift:

„Stands Vandringsmand ved Ristrups Grav
her hvile hanses Bene,
men hvor hans arme Sjæl blev af,
det véd kun Gud alene.“

I *Skanderborg* har man for mange år siden fjernet en iøjnefaldende gravsten, fordi man ikke kunne lide, at deltagere i ligfølger skævede til den og morede sig lidt, når stenen passeredes. Der stod blot dette på den:

„Her hviler Peter Nielsen
og hans Hustru Malene,
deres Strid er endt.“

Fra *Horsens* kendes en gravsten af nyere dato over en fabrikant:

„Gaa sagte ind
væk ej hans Blund,
han er ej død,
han sover kun.“

Det ville være let nok om dette — som om andre mindre heldigt affattede — gravvers, at fremkomme med ironiske eller fornøjelige bemærkninger, men dette synes der dog ikke at være grund til, når man betænker, at der forud for — eller i forbindelse med — hver gravvers' udformning har været udgydt mange tårer. Til næsten hver grav er knyttet sorg og savn. Det må man andrig glemme.

(fortsættes)